

Nacionalinė pažangos premija ir jos laureatai žemaičiai

Parengė Gintautas Čižiūnas

Nacionalinė pažangos premija (NPP) – vienas garbingiausių apdovanojimų, 2006–2009 m. teiktų labiausiai mokslo srityje pasižymėjusiems ir prie Lietuvos pažangos prisidėjusiems Lietuvos žmonėms. Ji buvo inicijuota Lietuvos mokslo ir verslo institucijų – Vilniaus universiteto, LNK ir AB bankas „Hansabankas“ (dabar „Swedbank“). Premijos mecenatai buvo AB „VST“ ir AB „Lietuvos telekomas“. Šia premija siekta ugdyti požiūrį į mokslą ir kūrybą kaip į pagarbos ir visuomenės dėmesio vertus objektus, ugdyti ir puoselėti mokslinę kultūrą ir pagarbą mokslui bei kūrėjams, stiprinti mokslo poveikį šalies raidai, motyvuoti žmones siekti pažangos.

Buvo keturios šios premijos nominacijos. **Mokslo pažangos premija** buvo skiriama mokslininkams ar jų grupėms, kurių atradimai ir darbo rezultatai turi didelę įtaką Lietuvos pažangai. **Partnerystės pažangos premija** skirta mokslininkams ir verslininkams už sėkmingą bendradarbiavimą diegiant praktikoje pažangiausias technologijas ir inovacijas bei už sėkmingą drąsiausių eksperimentų taikymą versle bei veiklos poveikį Lietuvos ekonominei pažangai. **Kultūros pažangos premija** buvo pagerbiami fiziniai asmenys už pasaulinės patirties ir savo talento sklaidą ugdant Lietuvos ateities kartas visose kultūros raiškos formose. **Jaunimo pažangos premijos** (2009 m.) tikslas buvo atskleisti jaunimo potencialą vykdant taikomuosius mokslinius tyrimus, kuriant naujas technologijas, ir skatinti jų dalyvavimą procesuose, užtikrinančiuose pažangą Lietuvoje.

Premijas pagal įstaigų ir organizacijų teikimus

skirdavo Nacionalinės pažangos premijos komitetas.

2006 m. pavasario pradžioje buvo pranešta, kad ši premija startuoja kovo 2 d. Vilniaus universiteto centrinių rūmų Rektoriaus auloje. Tą pačią dieną vykusios specialios spaudos konferencijos metu buvo pasirašytos Pažangos manifesto bei paramos sutartys tarp VĮ „Nacionalinė pažangos premija“ ir Nacionalinės pažangos premijos iniciatoriaus AB banko „Hansabankas“ bei mecenatų AB „VST“ ir AB „Lietuvos telekomas“.

2006–2009 m. šia premija buvo apdovanoti 22 asmenys. Tarp jų – būrys iš Žemaitijos kilusių žmonių.

2006 m. Partnerystės pažangos premija už biotechnologijos mokslo pasiekimų diegimą į gamybą bei Lietuvos biotechnologijos pramonės pagrindų sukūrimą įteikta žymiam mūsų šalies mokslininkui, chemikui, enzimologui, biotechnologui, verslininkui, habilituotam fizinių mokslų daktarui, profesoriui, Lietuvos mokslų akademijos tikrajam nariui akademikui Vladui Algirdui Bumeiliui (g. 1949 m. liepos 1 d. Kretingoje) ir jo kolegai–1942m. rugsėjo 26 d. Panevėžyje gimusiam biochemikui, habilituotam biomedicinos mokslų daktarui Eugenijui Arvydui Janulačiui.

Kitais metais, 2007-aisiais, už Lietuvos lazerių mokslo ir pramonės sutelkimą proveržiui į pasaulines rinkas Partnerystės pažangos premija apdovanotas 1953 m. balandžio 16 d. Vadagiuose (Mažeikių rajonas) gimęs fizikas, fizinių mokslų daktaras Romualdas Danielius ir keletas kitų šioje mokslo srityje dirbusių specialistų: Kęstutis Jasiūnas, Rimantas Kraujalis, Algis Petras Piskarskas.

2008 m. Partnerystės pažangos premija už ultragarsinių matavimo ir diagnostikos technologijų sukūrimą bei proveržį į Europos mokslinių tyrimų ir taikymų erdves įteikta 1943 m. vasario 3 d. Skuode gimusiam Lietuvos inžinieriui, habilituotam technologijos mokslų daktarui Rymantui Jonui Kažiui.

2008 m. Kultūros pažangos premija už svarų indėlį į lietuvių poetinę kultūrą ir tautos tapatybės stiprinimą, už originalias užsienio ir lietuvių klasikos kūrinių interpretacijas buvo apdovanotas poetas Justinas Marcinkevičius ir 1952 m. lapkričio 21 d. Raseinių rajono Pažobrio kaime gimęs teatro režisierius, aktorius Eimuntas Nekrošius (mirė 2018 m. lapkričio 20 d. Vilniuje).

2009-aisiais Kultūros pažangos premija už indi-

vidualų, kūrybišką Lietuvos kultūros bei meno tyrimą ir interpretavimą pagerbta 1945 m. spalio 1 d. (tikroji gimimo data 1944 m. gruodžio 23 d.) Telšių apskrities Varnių valsčiaus Keiniškės kaime gimusi Lietuvos literatūros tyrinėtoja, habilituota humanitarinių mokslų daktarė akademikė Viktorija Daujotytė.

Tų pačių metų gruodžio 7 d. Nacionalinės pažangos premijos komitetas išplatino tokio turinio kreipimąsi „Dėl mokslo ir verslo partnerystės Lietuvoje“:

„Lietuvai atkūrus nepriklausomybę, mokslo institutai ir mokslininkų kolektyvai, turintys didelę taikomųjų darbų patirtį, siekia realizuoti kūrybines idėjas, teikdami pasiūlymus organizacinei inovacijų sistemos pertvarkai, kuri atvertų kuo didesnes galimybes verslo ir mokslo institucijų produktyviam bendradarbiavimui.

Tačiau tenka konstatuoti, kad iki šiolei taip ir nepadaryti teisinėje bei valdymo sistemose reikalingi pakitimai. Dabar, jau pradėjus veikti struktūriniais fondams, kuriais Europos Sąjunga išreiškė norą padėti Lietuvai lygiuojantis į pažangiąsias Europos šalis, mokslo ir verslo bendradarbiavimo juridinė bazė nėra kuriama. Dažnai net ir tai, kas gimsta entuziastų dėka, biurokratijos suvaržoma. Dėl to Lietuvos mokslininkai ne tik fundamentinių tyrimų srityse, bet ir taikomojo mokslo baruose, pradeda vis glau-

džiau bendradarbiauti su užsienio partneriais. Tokiu būdu prarandame Lietuvos intelektualinį potencialą ir kuriame gerovę kitose šalyse. Visi šie mokslo ir verslo bendradarbiavimo skauduliai itin ryškiai atsiskleidžia jau ketvirtą kartą organizuojant Nacionalinę pažangos premiją.

Šią situaciją itin apnuogina Partnerystės pažangos premija, kur aiškiai pastebima mažėjančio bendradarbiavimo tarp Lietuvos mokslo ir verslo tendencija. Šiais metais pateiktuose darbuose NPP Komitetas po ilgų ir skausmingų diskusijų nusprendė neskirti Partnerystės pažangos premijos, nes pateiktuose darbuose nebeįžvelgė pakankamo nacionalinio mokslo ir verslo bendradarbiavimo ir indėlio į Lietuvos ūkio pažangą

Šiuo viešu laišku tikimės atkreipti verslo visuomenės, Seimo ir Vyriausybės dėmesį. Su apgailėstumu konstatuojame, kad susidariusios aplinkybės ir valstybės pozicija kol kas neskatina Lietuvos mokslo ir verslo kolektyvinių veiksmų, siekiant bendro ir visiems reikalingo rezultato - Lietuvos pažangos. Esame įsitikinę, kad aukščiausieji mūsų valstybės pareigūnai suvokia šio bendradarbiavimo svarbą ir kad bus padaryti sprendimai, užtikrinantys bendrą mokslo, verslo ir valstybės sąveiką Lietuvos pažangos vardan.“

Iš kairės: Vilniaus universiteto observatorijos pastato ir Motiejaus Kazimiero Sarbievijaus kiemelio fragmentai. Nuotraukos Danutės Mukienės